

AZONNALI KÉRDÉSEK ÓRÁJA: A TISZTELET- LENSÉG PARLAMENTI DISKURZUSA FÉRFI-NŐI PERSPEKTÍVÁBÓL

Illés Tekla

tekla.illes1@gmail.com

DOI: 10.20520/JEL-KEP.2025.3.163

Absztrakt

A politikai tiszteletlenség világszerte kutatott jelenség, amelyet az alapvető definíciós kérdéseken túl egyre inkább a genderperspektíva árnyal. A magyar parlament férfidominanciája (2025 áprilisában: 85–15%) különösen alkalmassá teszi a nemi különbségek vizsgálatára. A tanulmány célja a politikai tiszteletlenség típusainak feltárása és a nemek közötti eltérések vizsgálata, mesterséges intelligenciára épülő szövegelemzés és kvalitatív diskurzuselemzés együttes alkalmazásával. A vizsgált minta 590 felszólalásból állt, amelyek az azonnali kérdések órájában hangzottak el. Az eredmények szerint a férfi politikusok valamivel gyakrabban élnek tiszteletlenséggel. A kutatás új szempontokat kínál a politikai kommunikáció nemi vonatkozásainak megértéséhez, valamint rámutat az MI lehetséges alkalmazására a kommunikációtudományban.

Kulcsszavak

politikai tiszteletlenség, gender, diskurzuselemzés, magyar parlament, mesterséges intelligencia

HOUR OF IMMEDIATE QUESTIONS: PARLIAMENTARY DISCOURSE OF INCIVILITY FROM THE PERSPECTIVE OF MEN AND WOMEN

Tekla Illés

Abstract

Political incivility is a widely researched phenomenon, increasingly nuanced by gender perspectives beyond fundamental debates. The male dominance in the Hungarian Parliament (2025 April: 85–15%) makes it particularly suitable for examining gender differences. This study aims to explore types of political incivility and investigate gender-based differences by combining AI-based text analysis with qualitative discourse analysis. The sample consists of 590 speeches delivered during the hour of immediate questions. Results suggest that male politicians employ incivility slightly more often. The research offers new insights into the gendered aspects of political communication and the potential use of AI in communication studies.

Keywords

political incivility, gender, discourse analysis, Hungarian parliament, artificial intelligence

AZONNALI KÉRDÉSEK ÓRÁJA: A TISZTELETLENSÉG PARLAMENTI DISKURZUSA FÉRFI-NŐI PERSPEKTÍVÁBÓL

Illés Tekla

tekla.illes1@gmail.com

Bevezetés

A politikai tisztetlenség szorosan kapcsolódik a politikai kommunikációhoz, ugyanakkor sokszor kontraproduktív jelenséggént jelenik meg. Egy reprezentatív amerikai felmérés szerint a válaszadók 82%-a teljes mértékben vagy részben egyetértett azzal az állítással, miszerint „(egyres) negatív kampányhirdetések annyira durvák, hogy már nem figyelek arra, mit mondanak a jelöltek” (Fridkin – Kenney 2011: 314). Az arizonai National Institute for Civil Discourse egy másik problémára is felhívja a figyelmet: „a túlzottan ellenséges politikai diskurzus veszélyezteti a demokratikus értékeket és a hatékony demokratikus kormányzást” (Massaro – Stryker 2012: 379).

A politikai tisztetlenséget gyakran a társadalmi normák megsértéseként értelmezik (Maisel 2012, Wolf et al. 2012). Korábbi kutatási eredmények azt jelzik, hogy amikor női politikusok élnek tisztetlenség nyelvi eszközökkel – például káromkodással –, a reakciók jellemzően negatívabbak, mint férfi társaik esetében. Ezzel szemben a férfi politikusok megítélése bizonyos esetekben még javulhat is az ilyen kommunikációs eszközök használatával (Sung 2012). A politikai tisztetlenség kérdése tehát több szempontból is összetett: (1) a választók többsége elutasítja, negatívan ítéli meg; (2) alkalmazása ütközik a demokratikus értékekkel, ezáltal konfliktust teremt; végül (3) a társadalmi normák megszegését is jelenti. Ezen túlmenően a politikai diskurzusban részt vevő férfiakra és nőkre vonatkozó szociokulturális normák eltérhetnek, ami hozzájárulhat a politikai életben tapasztalható nemi egyenlőtlenségekhez. Ez a különbség kihívást jelenthet a női politikusoknak, akiknek egy férfiak által dominált, eleve alulreprezentált közegben kell érvényesülniük.

Rajo (2006) szerint a politikai szabályozásban bekövetkezett jelentős változások – különösen Kelet-Európában, például Magyarországon, Lengyelországban vagy Romániában – nem minden esetben vezettek pozitív következményekhez a nemek szempontjából. Magyarországon csakúgy, mint más országokban – például Ausztriában (Jenny et al. 2017), az Egyesült Királyságban (Poljak 2022) vagy az Egyesült Államokban (Britzman – Kantack 2019) – gyakori a politikusok közötti tisztetlenség, ami akadályozza a női részvétel növekedését (Maisel 2012).

Összehasonlítva az imént felsorolt országokkal, Magyarországon ráadásul az elit politikai szereplők, kiváltképp az országgyűlési képviselők körében különösen alacsony a nők aránya. Az IPU Parline (2025) adatai szerint Magyarország a 184 vizsgált ország közül a 144. helyen

áll a női képviselők arányát tekintve, mindössze 15%-kal, ami jelentősen elmarad az európai régió 31%-os átlagától. A szakirodalom ezt az aránytalanságot a politikai és intézményi rendszer egyenlőtlenségének jeleként értelmezi, és úgy véli, hogy a nők parlamenti részvétele az egyenlő lehetőségek megvalósításának alapvető mutatója (Koncz 2014). A téma jelentőségét az adja, hogy bár a tiszteletlenség, vagyis a társas érintkezési normák megsértésének vizsgálata napjainkban egyre népszerűbb, a nemi szempontok bevonása, a tiszteletlenség típusainak nemi vonatkozású elemzése, valamint a választói percepciók vizsgálata új irányt adhat a témának, új eredményeket hozhat.

A politikai kommunikáció nemi vonatkozásainak összetettsége indokolja a kutatás újszerű módszertani megközelítését, hiszen nem csupán a férfiak és nők közötti különbségek feltárásáról van szó, hanem a kontextusfüggő normák, az intézményi elvárások és a hatalmi viszonyok kereszthatásairól is (Butler 1990, Connell 1995). Ez a többrétegűség nagy szövegtömegre épülő, részletes elemzést igényel, amely képes megragadni a változatosságot és a mintázatok árnyaltságát. Ennek érdekében a dolgozat módszertani alapját a mesterséges intelligenciával támogatott diskurzusanalízis képezi, amely a szöveganalitika területén lehetővé teszi a nagyméretű szöveges adatok gyors és hatékony feldolgozását, automatizálva a kategorizálási és címkézési lépéseket, ezáltal jelentősen növelve az elemzés hatékonyságát és mérhetőségét.

Szakirodalmi áttekintés

A szakirodalmi áttekintés összeállításánál a fő vezérlőelv a relevancia volt: olyan elméleti és empirikus munkákat mutatok be, amelyek közvetlenül hozzájárulnak a politikai tiszteletlenség fogalmának, típusainak és társadalmi-nemi összefüggéseinek megértéséhez. A feldolgozás felépítése a következő: először a politikai tiszteletlenség fogalmát és elhatárolását tárgyalom, majd a különböző típusokat mutatom be. Ezután a szociolingvisztikai keret bemutatása következik, amely megalapozza a nemi különbségek diskurzusbeli vizsgálatát. Végül a magyarországi politikai kontextusra térek rá, különös tekintettel a női politikusok helyzetére.

Politikai tiszteletlenség meghatározása

Mivel a politikai tiszteletlenség a kutatás központi eleme, elengedhetetlen a fogalom világos definiálása. Ez azonban a tudományos diskurzusban korábban is nehézséget jelentett. Massaro és Stryker (2012: 440) szerint „a tiszteletteljes (*civil*) és tiszteletlen (*uncivil*) politikai diskurzus azonosítása nem lehetetlen, még ha valószínűleg soha nem is fogunk teljes konszenzusra jutni a határok pontos meghúzásában”. E megközelítés alapján a politikai tiszteletlenség mélyebb megértése lehetséges, fontos azonban elhatárolni a más területeken megjelenő tiszteletlen megnyilvánulásoktól, mint például a munkahelyi (Cortina et al. 2001), egészségügyi (Armstrong 2018) vagy felsőoktatási környezetben tapasztalható tiszteletlenség (Knepp 2012), mivel ezek mind sajátos kontextussal bírnak.

Szintén fontos megkülönböztetni az udvariatlanság (az angol nyelvű szakirodalomban: *impoliteness*) és a tiszteletlenség (*incivility*) fogalmait. Bár a két jelenség jelentős átfedésben van, hiszen mindkettő társas normákat sért, a szakirodalom különbséget tesz közöttük a működésük szintje, pszichológiai hátterük és szándékosságuk alapján. Az „*impoliteness*”, vagyis az udvariatlanság inkább az egyének mindennapi interakcióiban jelenik meg, ahol a beszélő valamilyen „arc(ulat)fenyegető” aktust hajt végre, sokszor akaratlanul, így a fogalom többé-kevésbé függ a résztvevők nézőpontjától és kontextuális értékelésétől (Brown – Levinson 1987, Culpeper 2011, Tóth 2016). Ezzel szemben az „*incivility*” – ebben a dolgozatban politikai tiszteletlenségként értelmezve – tágabb társadalmi-intézményi szinten értelmezhető. A

„politikai tiszteletlenség” ugyanis nem csupán az egyéni kapcsolatokra, hanem a társadalmi struktúrákra is hatással van, különösen akkor, ha hatalmi pozícióból történik a megszólalás, célja pedig a hierarchikus viszonyok megerősítése vagy a másik fél megalázása (Feldman 2023).

A diskurzív megközelítés szerint azonban a tiszteletlenség és az udvariatlanság mindig kontextusfüggő, és nem kizárólag a beszélő szándékán, hanem a befogadói értelmezésen is múlik. A hallgatóság attitűdje, az értelmező közösség normái és a társadalmi kontextus alapvetően meghatározzák, hogy egy adott megnyilvánulást udvariatlannak vagy tiszteletlennek ítélnék-e. Culpeper (1996: 349–367) például azt mutatta ki a hadsereg kontextusában, hogy az udvariatlanság nem véletlenszerű érzelemkitörés, hanem a kiképzés részeként tudatosan alkalmazott stratégia, amely a hierarchikus rend fenntartását szolgálja. Ez az analógia rávilágít arra, hogy a politikai térben is hasonlóan stratégiai céllal, a hatalmi viszonyok kifejezéseként alkalmazzák a tiszteletlenséget. Emellett fontos megemlíteni, hogy a tiszteletlenség nemcsak beszédaktusként, hanem attitűdként és befogadói értékelésként is értelmezhető, ami a szociopragmatikai keretben a kapcsolatkezelési modell elméleti pontjaival (pl. méltányossági jogok, kapcsolati arculat) hozható összefüggésbe.

Tracy (2017) Brown és Levinson (1987) udvariasságméletéből kiindulva közelíti meg a politikai tiszteletlenség fogalmát. Szerinte a politikai diskurzus során a politikusnak nem kiemelt célja, hogy megóvja az ellenfele „arca”-ként értelmezett társadalmi imázsát. Sőt, a támadó fél saját arcának veszélyeztetését is vállalhatja, ha ezzel nagyobb mértékben sértheti vitapartnere társadalmi státuszát vagy hitelességét. Ezzel ellentétben a hétköznapi interakciókban fontosnak érezzük, hogy ne csak a saját, hanem az interakciós partner arc(ulat)ának megóvására is törekedjünk (a kollektivisták kultúrákban kiváltképp, l. pl. Ting-Toomey 2015), ami a politikai kommunikációban gyakran nem valósul meg. Tracy úgy véli, hogy a politikai diskurzus célja részben a hallgatóság – azaz a választók – befolyásolása, ezért a vitapartner kellemetlen helyzetbe hozása gyakran előnyös lehet a beszélő számára (vö. Goffman 1967: 24–26).

Csepeli (2013) Grice (1975) társalgási maximáinak politikai diskurzusra gyakorolt hatását vizsgálta. Szerinte a politikai kommunikációban a minőség, mennyiség, relevancia és mód maximái gyakran teljesen felborulnak, ami részben megmagyarázza, hogy miért olyan gyakoriak a sértések a politikusok között. Brooks és Geer (2007: 5) definíciója is kapcsolható ehhez a megközelítéshez, amikor úgy jellemzik a tiszteletlenséget, mint „egy pluszlépést: olyan provokatív megjegyzések hozzáadását, amelyek tartalmilag nem viszik előre a beszélgetést”. Példaként a következő két kijelentés közti különbséget hozzák fel: „ellenfelem nem mondott igazat az amerikai népnek” – szemben azzal, hogy „etikátlan és álnok ellenfelem nem mondott igazat az amerikai népnek”. Az utóbbi példában az *etikátlan* és az *álnok* szavak nem hordoznak érdemi információt, csupán érzelmi hangsúlyt adnak az állításnak, ezáltal több grice-i maximát is sérthetnek, nem beszélve a leechi (1983, 2014) udvariassági maximákról.

Kienpointner (1997) szerint a sértések különösen gyakoriak a versengő helyzetekben, amelyek közé a politika is sorolható. Bár nem használja magában a „tiszteletlenség” kifejezést, a „stratégiai udvariatlanság” fogalmával írja le a parlamenti viták során megfigyelhető tiszteletmegvonó kommunikációt. Harris (2001) szerint a politikai tiszteletlenség főként abban nyilvánul meg, hogy a kérdések hogyan vannak megfogalmazva egy másik politikus irányába, valamint a válaszok mikéntje is fontos. Ezek az interakciók szándékos arc(ulat)támadásokként értelmezhetők.

Miután áttekintettem a politikai tiszteletlenség fogalmi kereteit, a különböző típusokra térek át, hiszen ezek kategorizálása közelebb visz a parlamenti diskurzus sajátosságainak megértéséhez.

Politikai tiszteletlenség típusai

A parlamenti diskurzus alapvetően versengő és nem együttműködő természetű, ahol a cél gyakran nem a konszenzus kialakítása, hanem a retorikai fölény megszerzése (Ilie 2010, Murphy 2014). Ez a diskurzustípus eltér a hétköznapi kommunikációtól, és gyakran együtt jár, mint láttuk, a Grice-féle (1975) társalgási maximák, például a minőség vagy a mód maximáinak a megsértésével. Leech (1983, 2014) szintén maximaelvű udvariasságelméletének tükrében a parlamenti felszólalások diskurzusa különösen érzékenynek bizonyul, ugyanis gyakran sértik benne a jóváhagyás („Minimalizáld a partner leszólását / maximalizáld a dicséretét!”), az egyetértés- („Minimalizáld a nézeteltérést / maximalizáld az egyetértést a partnerrel!”) és a rokonszenvmaximát („Minimalizáld az ellenérzést / maximalizáld a rokonszenvet a partner iránt!”), sőt szinte mindegyiket (áttekintésükre l. Nemesi 2016 [2011]: 73–76). Míg a mindennapi interakciókban az udvariassági maximák követése a társas harmónia fenntartását szolgálja, a politikai diskurzus versengő jellege gyakran háttérbe szorítja érvényesülésüket. Ez a sajátos kommunikációs közeg táptalaja lehet a tiszteletlenség különböző formáinak is.

A tiszteletlenség fogalmi meghatározásain túl a létező kategorizációs rendszerek sokat elárulnak arról, hogyan értelmezik a kutatók ezt a fogalmat. Rheault és munkatársai (2019) például szűrő módszerrel dolgoztak: ha egy megjegyzés legalább egyet tartalmazott a 400 kijelölt kulcsszó közül, akkor azt tiszteletlenségnek minősítették. A kulcsszavak hat fő kategóriába tartoztak: káromkodás, vulgaritás, sértés, fenyegetés, magánéletet érintő támadás és gyűlöletbeszéd.

Rains és munkatársai (2017) más módszert alkalmaztak: résztvevőket kértek fel arra, hogy értékeljék különböző állítások tiszteletlenségi szintjét egy hétfokú skálán. Öt fő típus különült el: a személyeskedés, a vulgaritás (beleértve a káromkodást), a hazugsággal való vád, a pejoratív beszéd és a rágalmozás. Rains és kollégái tehát eltértek Rheaulték rendszerétől: míg utóbbiaknál a vulgaritás és a káromkodás egy csoportba került, addig Rainsék ezeket külön kategóriaként kezelték.

Rossini (2020) is hasonló kategóriákat azonosított: *ad hominem* támadások, vulgaritás, lealacsonyító nyelvhasználat, közvetlen sértés és gúnynévvel való sértegetés. Ezek megnyilvánulásai különösen gyakran érhetők tetten a parlamenti kontextusban, ahol a diskurzus versengő jellege nem csupán megengedi, de néha ösztönzi is a társas tiszteletlenség különböző nyelvi formáit a kölcsönösség elvével fokozva (vö. Culpeper – Tantucci 2021).

A típusok bemutatása után fontos rávilágítani arra is, hogy a politikai tiszteletlenség nemcsak pragmatikai jelenség, hanem szorosan összefügg a társadalmi nemhez kötődő nyelvhasználati mintázatokkal. Ez indokolja a szociolingvisztikai keret bevonását.

Szociolingvisztikai keret

Mivel a kutatás célja a női és férfi politikusok tiszteletlenségének összehasonlítása a magyar parlamenti diskurzusban, elengedhetetlen a szociolingvisztika bevonása. Talbot (2006) szerint léteznek különbségek a nők és férfiak beszédstílusa között, amit az udvariasságelméleti kutatások is alátámasztanak (Holmes 1995). A domináns nézet szerint a férfi kommunikáció versengésre és hatalomszerzésre épül, míg a női kommunikációs stílus inkább együttműködésen és szolidaritáson alapul (Talbot 2006). A „különbség” keretében gondolkodó kutatók (differenciaelmélet) szerint ezek a beszédstílusok már gyerekkorban kialakulnak, mivel a nemek eltérő szocializáción mennek keresztül: a fiúk nagyobb csoportokban, hierarchikus játékokban vesznek részt, míg a lányok kisebb, bizalmi közösségekben játszanak (Troemel-Ploetz 1991, Freed 1992, Cameron 1995, Reményi 2001, Tannen 2021).

A dominanciaelmélet hívei ezzel szemben nem fogadják el a „különbség” keretet. Szerintük a nemi identitás nem állandó, gyermekkori szocializációból eredő kategória, hanem

diskurzív gyakorlatokon keresztül alakul ki (Preuschoft – van Schaik 2000, Baxter 2016, Norton 2021). A politikai szféra, mivel erőteljesen a férfidomináns, arra sarkall, hogy a női politikusok is – ahelyett, hogy a hagyományos női értékekhez és normákhoz igazodnának – inkább a férfiakhoz hasonló módon kommunikáljanak, különösen, ha tiszteletlenségről van szó.

A szociolingvisztikai perspektíva megalapozza a nemi különbségek parlamenti diskurzusban való vizsgálatát, hiszen a kommunikációs stílusok eltérései közvetlenül befolyásolják a politikai interakciókat.

Nemi különbségek a parlamenti diskurzusban

Bár a nemi sajátosságokkal bíró nyelvhasználat a nyelvészeti kutatás tárgyát képezi, a politikai diskurzus és a nemi különbségek viszonylag kevés figyelmet kaptak (Rojo 2006). Ennek oka gyakran a politikai szférában dolgozó nők alacsony aránya (Runyan 2018). A nők politikai alulreprezentáltsága összefüggésbe hozható a társadalmi pozíciók közötti nemi különbségekkel, amelyeket a maszkulin hegemonia fogalma ír le. A maszkulin hegemonia az intézményes és diskurzív gyakorlatokban testesül meg, amelyek hagyományosan a férfiakhoz köthetők (Walsh 2001).

A nemi különbségekre fókuszáló kutatások szerint a férfi politikusok ritkábban élnek tiszteletlenséggel női ellenfeleik felé (Goovaerts – Turkenburg 2022). Poljak (2022) horvát, belga és brit adatai alapján a nők nemcsak ritkábban célpontjai a tiszteletlenségnek, de kevésbé is alkalmazzák azt – ezáltal a parlamenti viselkedésben is érvényesítik a társadalmi nemi szerepeket. A választások közeledtével a férfi politikusok nagyobb mértékben alkalmazzák a tiszteletlenséget. Ezzel ellentétes eredményre jutott Evans és Clark (2016), akik szerint az utóbbi időszakban a női jelöltek kampányaikban egyre gyakrabban használnak tiszteletlen retorikát.

A politikus neme alapján történő megítélés szintén ellentmondásos. Míg egyes kutatások szerint a káromkodást alkalmazó női politikusokat negatívabban ítélik meg (Sung 2012, Cavazza – Guidetti 2014), más vizsgálatok szerint nem von maga után elutasítást, ha egy nő nyelvhasználata eltér a nemi sztereotípiáktól (Brooks 2013).

Összegzésként Rojo (2006) három akadályt azonosít, amelyet a nőknek politikai szerepvállalásuk során le kell küzdeniük: nyelvi, kulturális és strukturális akadályokat. A nyelvi akadály azokat a nehézségeket jelöli, amelyek az adekvát politikai kommunikációs stílus elsajátításából fakadnak. A kulturális akadály a férfiközpontú politikai hálózatokhoz való csatlakozás nehézségét tükrözi, míg a strukturális akadály a nemek közötti politikai egyenlőtlenségek rendszerét foglalja magába.

A nemzetközi tendenciák és elméleti keretek után a magyarországi helyzet vizsgálata különösen releváns, hiszen itt a női képviselők aránya tartósan az európai átlag alatt marad, ami sajátos kontextust teremt.

Női politikusok Magyarországon

Magyarországon a 24 év feletti írástudó nők 1918-ban kaptak választójogot, majd ezt 1945-ben kiterjesztették teljes körű választójoggá. 1945-től kezdve 1980-ig folyamatosan növekedett a nők száma a parlamentben, ekkor az arányuk közel egyharmad volt. E mutató alapján Magyarország még a nemi egyenlőség terén élen járó skandináv országokat is megelőzhetette (Koncz 2014). 1985-től azonban csökkenni kezdett a női képviselők aránya, de régiós viszonylatban még így is kiemelkedő maradt. A rendszer átalakításával bevezetett kettős

jelölési rendszer nagyobb választói befolyást tett lehetővé a parlamenti összetételre. A rendszerváltás környékén (1989) azonban drasztikusan csökkent a női képviselők száma (IPU Parline 2023).

Az elmúlt huszonöt évben a női képviselők aránya nagyjából 10% körül mozgott, amely európai és globális viszonylatban is alacsonynak számít. Az IPU Parline 2025-ös adatai szerint Magyarország a 144. helyen áll a vizsgált 186 ország közül, 15%-os női parlamenti részvétellel, míg az európai átlag 31%. A szakirodalom ezt a politikai és intézményi aránytalanságot a demokrácia deficitjeként értelmezi, mivel a nők parlamenti részvétele az egyenlőség és esélyegyenlőség egyik mércéje. A jelenlegi magyar parlament állapotát gyakran a szakirodalomban is használt kifejezéssel írják le: férfiklub vagy „old boys’ network”, azaz egy olyan intézmény, ahol a maszkulinizáció (Craske 2003) érvényesül.

A számok tükrében felmerül a kérdés: vajon a magyar társadalom támogatja-e a női képviseletet, és ha igen, mi lehet az alulreprezentáltság mögött meghúzódó ok (Koncz 2014)? A nők és a férfiak eltérő készségekkel, képességekkel és élettapasztalatokkal rendelkeznek, amelyek hatással lehetnek a döntéshozatalra (B. Kelemen 2010). Dahlerup (1988) szerint a női politikusok sikerességéhez szükséges kritikus tömeg eléréséhez legalább 30%-os jelenlétre lenne szükség, ellenkező esetben a nők politikai szempontból továbbra is alulreprezentáltak maradnak.

Kutatási probléma

A kutatás abból a kérdésből indul ki, hogy a politikai tiszteletlenség mennyiben nemhez kötött jelenség. Nemzetközi kutatások (ld. Kittilson – Fridkin 2008) azt mutatják, hogy a női politikusok gyakran szigorúbb megítélés alá esnek, ha élesebb retorikát használnak. Magyarországon a parlamentben a nők aránya különösen alacsony, európai összehasonlításban is (jellemzően 10–15% körüli). Ez a sajátos kontextus felveti a kérdést, hogy a női politikusok beszédmódja vajon jobban láthatóvá, szembeötlőbbé teszi-e a tiszteletlenség formáit.

A kutatás a magyar politikai kommunikációt a nemzetközi diskurzus részeként értelmezi, ugyanakkor rámutat arra, hogy a nők alacsony parlamenti jelenléte miatt a magyar kontextus különösen alkalmas lehet a nemi eltérések vizsgálatára.

Hipotézis: A női politikusok hasonló mértékben alkalmaznak tiszteletlenséget, mint férfi társaik.

Kutatási kérdés: Vannak-e olyan tiszteletlenségi kategóriák, amelyek a politikus neméhez köthetők?

Módszertani megfontolások

Jelen kutatás módszertana a mesterséges intelligenciát (MI) integrálja a diskurzuselemzés folyamatába. Az MI-alapú szövegannotáció áttörést jelent a szöveges adatok feldolgozásában, mivel automatizálja a kategorizálás és címkézés lépéseit, ezáltal jelentősen növelve az elemzés hatékonyságát és skálázhatóságát. Az MI alkalmazása a politikai tiszteletlenség vizsgálatában ritka, és a hagyományos kézi kódoláshoz képest nagyobb adatbázisok elemzését teszi lehetővé.

Az MI-alapú annotáció három fő kategóriát használ: tiszteletteljes (civil), tiszteletteljes, de negatív (negative civil) és tiszteletlen (negative uncivil). Emellett további alkategóriák is megkülönböztethetők: személyeskedés, becsmélés, túlzás, gúny/szarkazmus, hazugsággal

való vád, karaktergyilkosság, ellentét és idézet. A kategóriarendszer Hill és munkatársai (2015) politikai tiszteletlenségi felosztását követi és adaptálja.

A kvalitatív és kvantitatív módszerek együttes alkalmazása alapvető:

- ◆ a **diskurzuselemzés** feltárja a tiszteletlenség retorikai és kontextuális sajátosságait,
- ◆ a **kvantitatív elemzés** pedig lehetővé teszi az előfordulások összehasonlítását pártok, nemek és időszakok szerint.

A két módszer kombinációja erősíti egymást, mert a kvalitatív betekintés magyarázza a kvantitatív tendenciákat, míg a statisztikai elemzés validálja a kvalitatív megfigyeléseket.

Minta

A kutatás mintája a 2024-es adatgyűjtés időpontjában lezárt utolsó két teljes parlamenti ciklusra (2014–2018 és 2018–2022) terjed ki. A plenáris viták nyilvánosak, a parlamenti közvetítés követhető. A média, a politikusok és a közösségi médiát használó állampolgárok is rendszeresen beszámolnak ezekről az ülésekről, így azok nagy nyilvánosságot kapnak. Különösen kiemelkedő figyelmet kapnak a politikai indulatokat kiváltó viták, amelyek gyakran az azonnali kérdések órájában zajlanak, ahol a tiszteletlenség különösen gyakran megjelenik. Az azonnali kérdések óráját azért választottam, mert ebben a szakaszban a legmagasabb a konfrontáció szintje, az időkeretek szűkösek, és a politikai viták dinamikája kiélezettebb, mint más parlamenti helyzetekben. Ezáltal a tiszteletlenség jelensége itt jobban megfigyelhető.

Az azonnali kérdések órájában a felszólalási idő és a sorrend szigorúan szabályozott. Az országgyűlési képviselők előre megírt nyitóbeszédet mondanak el, majd ezt követően spontán módon válaszolnak a kérdésekre és más képviselők hozzászólásaira. A kutatás kifejezetten erre a szakaszra koncentrált. Az adatbázis 11.021 felszólalást tartalmaz a két ciklusból, amelyek hét parlamenti párt (Fidesz, KDNP, Jobbik, DK, LMP, MSZP, Párbeszéd) és néhány független képviselő részéről hangzottak el. A házelnök beszédei, valamint a formai elemek (pl. válasz elfogadása vagy elutasítása) ki lettek zárva, így a végső elemzett korpusz 3.904 beszédből áll.

Mindkét ciklusból egyenlő számú beszéd lett kiválasztva minden párttól és nemtől – pártonként és nemenként 25-25 beszéd. Kivételt képez a KDNP 2014–2018-as ciklusbeli női képviselője, mivel itt nem állt rendelkezésre elegendő beszéd (nem érte el a 25-öt). A 25 beszéd kiválasztása véletlenszerűen történt az adott párt és nem összes beszéde közül. A 2014–2018-as ciklusban öt párt, míg 2018–2022-ben hét párt vett részt a parlamenti munkában, így a teljes mintaszám 590 beszéd. A beszédek számának eloszlása az azonnali kérdések órájában az A. jelű mellékletben található.

Adatgyűjtés

Az azonnali kérdések órájának írásos jegyzőkönyvei a webes adatkinyerés (web scraping) módszerével kerültek letöltésre, amely során egy program automatikusan végigolvassa a weboldal tartalmát, és abból strukturált adatokat gyűjt ki további elemzés céljából. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek az adatok nyilvánosan hozzáférhetők a parlament.hu oldalon, egészen az 1990–1994-es ciklustól kezdődően. Az adatok begyűjtését követően rendszerezésük Excel-táblázatokban történt a kutatási céloknak megfelelően. Egy-egy sor egy-egy beszédet reprezentál, míg az oszlopok a következőket tartalmazzák: ciklus, dátum, ülésnap, felszólaló neve, neme, párthovatartozás, valamint a teljes beszéd. A táblázat kiegészült további megfigyelésekkel, például: taps és annak forrása, közbeszólás és annak eredete, valamint az elnök jelzései (pl. a csengő használata az idő lejártára utalva).

Adatfeldolgozás

Az adatfeldolgozás több lépésben zajlott. Először minden párt és nem esetében véletlenszerűen kiválasztott, azonos számú beszéd került a mintába. Ezeket a beszédeket egy kódlistával ellátott parancs segítségével adtuk meg a ChatGPT-nek. A kódlista világosan meghatározta a vizsgálandó kategóriákat és azok definícióját, két elemzési szintet megkülönböztetve (I. B. jelű melléklet). A ChatGPT 4o (2025 januári verzió) jelenlegi kapacitása alapján egyidejűleg 2000–3000 sor (beszéd) feldolgozására képes. Ugyanakkor a teljes adatmennyiség egyidejű betáplálása nem eredményezett kellő hatékonyságot: kevesebb tiszteletteljes, de negatív, valamint tiszteletlen kategória volt azonosítható, mint amikor egyenként történt az elemzés. Ez azt jelzi, hogy az MI-vel végzett szövegannotáció előnyei mellett a teljes automatizáció csak részben valósítható meg.

A beszédek annotálásának érvényességét két módszerrel ellenőriztem. Az egyik módszer az volt, hogy az annotált beszédek egyharmadát új ChatGPT-ablak újraannotálta: a korábban kategorizált mondatok visszacsatolása történt meg az egész beszéd kontextusával együtt, ugyanazzal a kódlistával. Ez a „fordított ellenőrzésként” is értelmezhető módszer 87%-os egyezést mutatott az első szinten, és 77%-os egyezést a második szinten. Ez megfelelő szintű megbízhatóságnak tekinthető, figyelembe véve a kategóriák átfedéseit.

A második érvényességvizsgálati módszer emberi kódolók részvételét igényelte, akik szintén megkapták a kategóriák definícióit, és önállóan annotálták a beszédeket. Az ő értékelésük 93%-ban egyezett az MI első szintű annotációjával, míg a második szinten 65%-os egyezést mutattak. Ez a különbség feltehetően abból adódik, hogy az emberi kódolók érzelmi intelligenciára és saját ismereteikre is támaszkodnak, míg az MI kizárólag nyelvi elemek alapján dönt.

A kétféle ellenőrzési módszer kombinációja arra utal, hogy a mesterséges intelligencia és az emberi kódolás egymást kiegészítve erősítik az elemzés megbízhatóságát. Az MI gyors és skálázható feldolgozást biztosít, míg az emberi kódolás képes érzékenyen kezelni a kulturális és kontextuális árnyalatokat. Ez a kettősség különösen fontos a magyar parlamenti diskurzus vizsgálatában, ahol a politikai kommunikáció gyakran sajátos retorikai és kulturális jegyeket hordoz, amelyek automatikus módszerekkel csak korlátozottan ragadhatók meg.

Az *TACT/ATTACK* skála

A beszédek összehasonlíthatóságát, valamint a pártok és egyéni politikusok megítélését egy súlyozott értékelési módszer kidolgozása tette lehetővé, amely az *TACT/ATTACK* skála nevet kapta.

Ez a skála, aminek elnevezése egy mesterségesen létrehozott kifejezés, két angol szóból tevődik össze. Nemcsak a tiszteletlenség mértékét, hanem annak két külön dimenzióját is megragadja:

- ◆ a taktikai (TACTIC) tiszteletlenséget, amely stratégiai céllal (pl. ellenfél hitelességének aláásása szarkazmussal, túlzással, ironikus megjegyzéssel) jelenik meg, és a parlamenti viták retorikai logikájába illeszkedik, valamint
- ◆ a támadó (ATTACK) tiszteletlenséget, amely közvetlen, nyílt és destruktív támadást intéz a vitapartner személye vagy méltósága ellen, kevésbé stratégiai, inkább konfrontatív jelleggel.

A skála tehát egyszerre méri a tiszteletlenség stratégiai (taktikai) és konfrontatív (támadó) aspektusait, ami a korábbi kategóriarendszerekhez képest pontosabb differenciálást tesz lehetővé.

A tisztelettjes, de negatív beszédek 1 pontot, a tiszteletlen beszédek pedig 2 pontot kapnak. Emellett a beszéd hossza is fontos tényező, az értékeket a ciklusban elhangzott beszédek átlagos karakterhosszához viszonyítom (l. a C. jelű mellékletet).

$$final\ score_x = \left(\sum_{i=1}^n negative\ uncivil\ score + \sum_{i=1}^n negative\ civil\ score \right) \div \frac{length\ of\ speech_x}{average\ length\ of\ speech\ in\ the\ cycle}$$

üres rész a
képletben

A beszédek pontozását követően a legmagasabb pontszámú beszéd 100-as értéket kapott, az összes többi beszéd pedig egy 0-tól 100-ig terjedő skálán kapott helyet, ahol a 100-as érték a legtiszteletlenebb beszédet jelöli.

Eredmények és értelmezés

Hipotézis tesztelése

A hipotézis megválaszolása és a kvantitatív eredmények elérése érdekében a fentebb bemutatott TACT/ATTACK skálát alkalmaztam. Emellett kétféle adatverzió is készült: egy, amelyből a Fidesz és a KDNP pártok hiányoznak, valamint egy, amely az összes pártot tartalmazza. A kizárást alkalmazó verzió indoka, hogy mindkét vizsgált ciklusban a Fidesz és a KDNP alkották a kormányzó koalíciót, és ahogy a korábbiakban szó volt róla, az azonnali kérdések órája elsősorban az ellenzék számára biztosított lehetőség arra, hogy kérdőre vonja a kormánypártokat. A Fidesz és a KDNP képviselőinek részvétele ebben a szegmensben többnyire arra korlátozódik, hogy saját eredményeiket hangsúlyozzák, illetve a lehetőséget kommunikációs célokra használják fel, nem pedig kritikát megfogalmazó kérdések felvetésére. Ez ellentétben a szegmens eredeti funkciójával, így a pártok szerepeltetése torzíthatja a tiszteletlenség vizsgálatának eredményeit, hiszen számukra nem cél az önkritikus, különösen nem a tiszteletlen hangvétel alkalmazása, hacsak nem az ellenzéknek címzett riposztként.

Az összes pártra vonatkozó eredmény a D, míg a kizárt verzió (Fidesz és KDNP nélkül) eredményei az E jelű mellékletben található. A táblázat tartalmazza a pártot, ciklust, nemet, az átlagos tiszteletlenségi pontszámot (amely csak a tiszteletlen réteget veszi figyelembe), az átlagos negativitási pontszámot (amely magában foglalja a tisztelettjes, de negatív és a tiszteletlen kategóriákat is), valamint az ezek alapján kiszámított, 0-tól 100-ig terjedő skálán megállapított értéket. A 100-as értéket a legnegatívabb pontszámot elért beszéd kapta, a többi eredmény ehhez lett viszonyítva. Mivel a táblázat az adott párt, nem vagy személy beszédeinek átlagát tartalmazza, maga a 100-as érték nem szerepel benne.

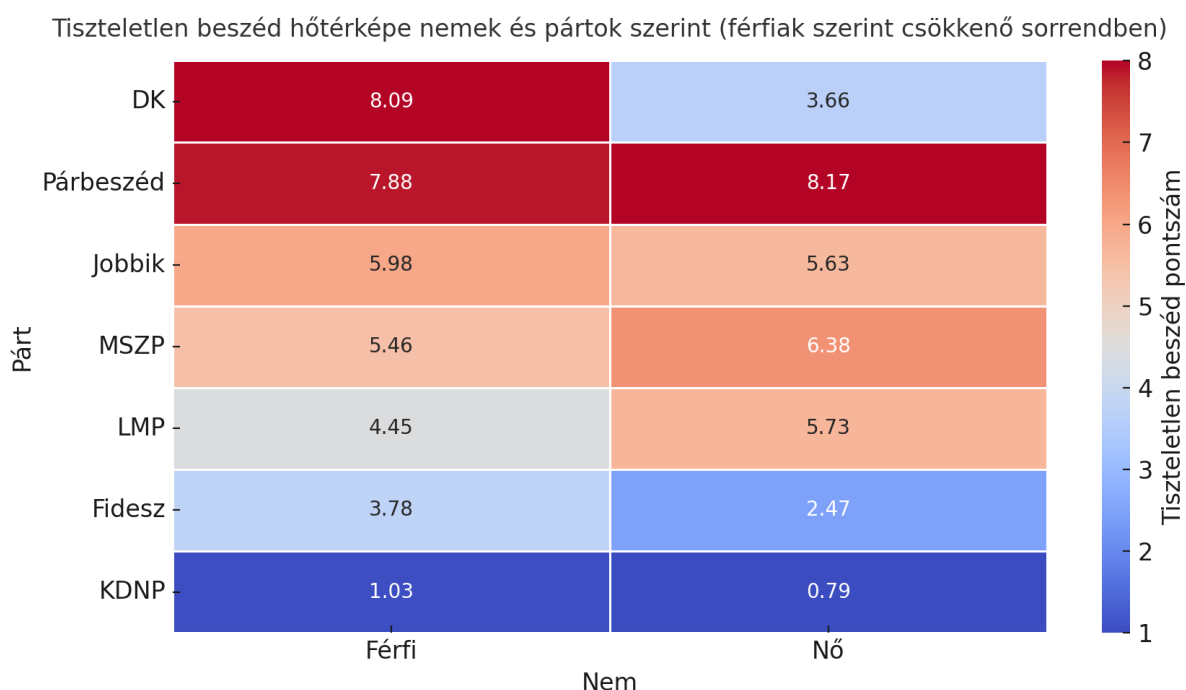
Az elemzés általánosságban azt mutatta, hogy a női politikusok alacsonyabb szintű tiszteletlenséget tanúsítottak, így a hipotézis (a női politikusok hasonló mértékben alkalmaznak tiszteletlenséget, mint férfi társaik) nem igazolódott be, bár a nemek közötti különbség nem bizonyult szignifikánsnak.

Ennek jelentősége abban áll, hogy bár a hipotézis cáfolata első pillantásra azt sugallhatja, hogy a nemek közti eltérés nem releváns, valójában a különbség iránya beszédes. A női politikusok következetesen visszafogottabb kommunikációja arra utalhat, hogy erősebben érvényesülnek velük szemben a társadalmi és intézményi elvárások, amelyek a férfiakhoz képest szűkebb normatív keretet szabnak a nyelvi viselkedésüknek. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a különbség kicsi, ezért túlzott általánosítás nem indokolt. A kis eltérés mégis fontos, mert jelzi: a nemek közti aszimmetriák a parlamenti kommunikációban finom, de kimutatható nyelvi mintázatokon keresztül is megnyilvánulhatnak.

Fontos azonban elkerülni a felületes értelmezést, ezért szükséges az eredmények részletesebb vizsgálata. Az átlagos negativitási pontszám ugyanis fontos indikátora annak, hogy az adott csoport vagy személy milyen gyakran alkalmaz tiszteletteljes, de negatív és tiszteletlen elemeket. A számítás eredményeit az alábbi hő térkép szemlélteti, amely párt és nem szerint bontja az adatokat (1. ábra)

1. ábra

Skálázott átlagos negativitás párt és nem szerint, női politikusok szerinti sorrendben (0–8-as skálán), Matplotlib-diagram segítségével, mesterséges intelligencia alkalmazásával készítve

A hő térkép azt szemlélteti, hogy ha nem csupán a pártok összesített eredményeit vesszük figyelembe, hanem nemi bontásban mélyebb elemzést végzünk a pártokon belül, akkor jelentős különbségek rajzolódnak ki. Például a Demokratikus Koalíció (DK) esetében markáns eltérés mutatkozik a női és férfi politikusok negativitási pontszámai között: míg a női politikusok az alsó skálásárvban helyezkednek el, férfi társaik az egyik legmagasabb pontszámot érték el. Más pártok esetében a férfi és női politikusok eredményei közel álltak egymáshoz. A Párbeszéd, az MSZP és az LMP esetében a női politikusok mutattak magasabb negativitási pontszámot, míg a Jobbikban a férfi politikusok. Ahogy az várható volt, a Fidesz és a KDNP képviselői érték el a legalacsonyabb negativitási pontszámokat az azonnali kérdések órája esetében, mivel ez a parlamenti műfaj nem elsősorban a kormányon lévők érdekeiket szolgálja. Fontos kiemelni, hogy míg a férfiak eredményébe, számukból adódóan, több különböző politikai személyiség kerülhetett bele, a női politikusok esetében – szintén számukból adódóan – sokkal kevesebb képviselő alapján készült az általánosítás. Egy adott párt női csoportját tehát azon kevés nő alapján ítélni meg, akik szerepet kapnak az országgyűlésben.

Tiszteletlenségi kategóriák nemi bontásban

Emellett egy olyan elemzés is készült, amely az egyes alkategóriák számát és nemek közti eloszlását vizsgálta meg a megfogalmazott kutatási kérdés megválaszolására (Vannak-e olyan tiszteletlenségi kategóriák, amelyek a politikus neméhez köthetők?). Az elemzés összesen 590 beszédet dolgozott fel. Ezekből 1923 tiszteletlen példa volt kiszűrhető, alkategóriánkénti példák az F mellékletben olvashatók. Az alkategóriák közül a becsmélés (*aspersion*) volt a leggyakoribb, 1018 előfordulással, ami az összes példa 53%-át tette ki. A legritkábban előforduló alkategória az idézet (*excerpt*) volt.

A legnagyobb nemi eltérés szintén a becsmélés esetében volt megfigyelhető: 541 eset férfi, míg 477 eset női politikushoz köthető. A személyeskedés (*name-calling*) szintén jelentős különbséget mutatott: 58 férfi és 25 női példával. Bár néhány alkategória – például ellentét (*contrast*), karaktergyilkosság (*character assassination*), hazugságvád (*lying accusation*) és idézet (*excerpt*) – nagyobb arányban jelent meg női politikusoknál, ez a különbség statisztikailag nem bizonyult szignifikánsnak. A részletes eredményeket az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat

A tiszteletlenségi alkategóriák száma és nemek szerinti eloszlása (saját szerkesztés)

Tiszteletlenség típus	Nem		Összesítés (darabszám)
	Férfi	Nő	
Becsmélés	541	477	1018
Gúny/szarkazmus	173	181	354
Túlzás	119	118	237
Összehasonlítás	43	47	90
Sértő címkézés	58	25	83
Karaktergyilkosság	36	40	76
Hazugsággal való vád	13	22	35
Idézet	11	19	30
Összesítés	994	929	1923

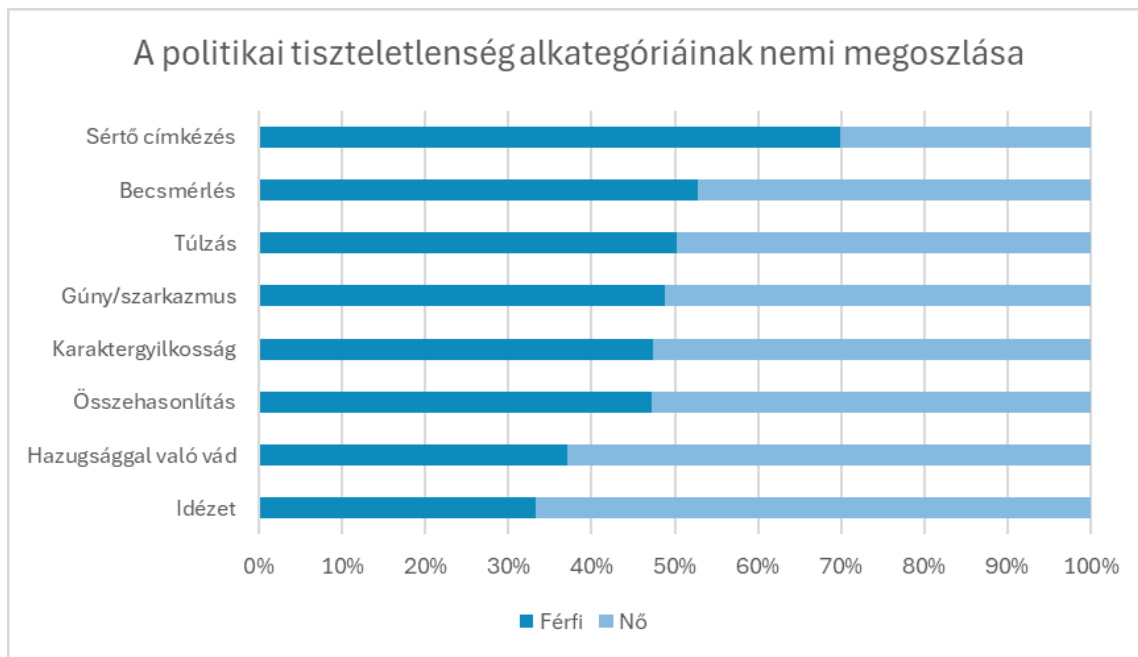
A 2. ábra vizuálisan is megerősíti a táblázatban bemutatott eredményeket: a becsmélés minden más alkategóriát felülmúl, és a férfi politikusok esetében valamivel gyakoribb előfordulást mutat. Ugyanakkor több olyan kategória – például a gúny/szarkazmus, a karaktergyilkosság és a hazugsággal való vád – esetében a női politikusok aránya magasabb, még ha az abszolút előfordulás alacsonyabb is. A sértő címkézés ezzel szemben sokkal inkább férfiakhoz köthető, ami alátámasztja, hogy bizonyos retorikai stratégiák eltérő mértékben jellemzik a két nemet.

Mindazonáltal hangsúlyozandó, hogy ezek a különbségek nem szignifikánsak, tehát nem beszélhetünk olyan egyértelmű nemi mintázatról, amely meghatározná az egyes tiszteletlenségi kategóriák használatát. Az ábra inkább arra mutat rá, hogy a parlamenti

kommunikációban mind a férfi, mind a női politikusok repertoárjában jelen vannak a tiszteletlenség teljes skálájának elemei, de az alkalmazás arányaiban kisebb eltolódások érzékelhetők.

2. ábra

A politikai tiszteletlenség alkategóriáinak nemi megoszlása (férfi–nő arány)

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy nem azonosíthatók olyan tiszteletlenségi alkategóriák, amelyek egyértelműen a politikus neméhez köthetők. Bár megfigyelhető volt, hogy bizonyos kategóriákat a férfi politikusok kissé gyakrabban, míg másokat inkább a női politikusok alkalmaztak, azonban egyik különbség sem bizonyult statisztikailag szignifikánsnak. Figyelemre méltó, hogy mindkét nem esetében megfigyelhető a tiszteletlenségi kategóriák teljes skálájának alkalmazása, ezen belül pedig a becsmérlés (*aspersion*) volt a leggyakrabban előforduló típus, míg az idézetek (*excerpts*) voltak a legritkábban megjelenő kategóriák.

Következtetések

Jelen tanulmány célja a nemek szerinti tiszteletlenségi mintázatok feltárása volt a politikai diskurzus egy előzetesen körülhatárolt szegmensében. A vizsgálatot egy hipotézis és egy kutatási kérdés vezérelte. A hipotézis szerint a női politikusok hasonló mértékben alkalmaznak tiszteletlenséget, mint férfi társaik, míg a kutatási kérdés annak kiderítésére irányult, hogy léteznek-e olyan tiszteletlenségi kategóriák, amelyek a politikus neméhez köthetők. Az adatok azt mutatják, hogy a férfi politikusok általában tiszteletlenebbek, mint női kollégáik, ám a különbség nem bizonyult statisztikailag szignifikánsnak, így a hipotézis nem igazolódott be. Ugyanakkor az eredmény illeszkedik azokhoz a korábbi kutatásokhoz, amelyek szerint a férfiak általában hajlamosabbak a tiszteletlen kommunikációra (Poljak 2022), ugyanakkor ellentmond más vizsgálatoknak (Evans – Clark 2016), amelyek eltérő eredményeket mutatnak.

Elméleti szempontból ez az eredmény megkérdőjelezi a nemek szerinti kommunikáció statikus, differenciaelvű felfogását. A hagyományos elméleti keretek – például Talbot (2006) és Holmes (1995) munkái – abból indulnak ki, hogy a férfiak és nők eltérően kommunikálnak:

a férfi beszéd a versengéshez és a hatalomhoz, míg a női beszéd az együttműködéshez és az udvariassághoz kapcsolódik. Más megközelítések rugalmasabb értelmezést kínálnak. Baxter (2016) és Norton (2021) szerint a nyelvhasználat nem csupán rögzült nemi identitások leképeződése, hanem dinamikus gyakorlat, amelyet a diskurzus és a kontextus formál. Ebből következően a politikusok nemük helyett stratégiai megfontolások alapján választják meg diskurzív szerepeiket.

Ezt a nézőpontot támasztják alá a kutatási kérdésre adott, nem egyértelmű eredmények is, amelyek nem mutattak ki nemhez köthető specifikus tiszteletlenségi kategóriákat. Míg a nemi különbségek a hétköznapi interakciókban gyakrabban tetten érhetők, a politikai színtér – annak tétje, nyilvánossága és stratégiai jellege miatt – felülírhatja ezeket a mintázatokat. A magyar politikai kontextusban különösen meghatározó lehet az egyéni pártszerep, a párton belüli hierarchia és az aktuális politikai helyzet elvárásrendszere. Valószínű, hogy a párthovatartozás és a politikai szerepek (...) nagyobb magyarázóerővel rendelkeznek, mint önmagában a nem.

Személyes aspektusból fontos figyelembe venni, hogy a női politikusok – ugyanúgy, mint férfi társaik – többféle szakmai és privát szerepet töltenek be: nemcsak közszereplők, hanem magánszemélyek is, így sokféle társas-társadalmi arc(ulat)uk is van, az ezekhez tartozó nyelvi jellemzőkkel együtt. Parlamenti nyelvhasználatuk utalhat arra, hogy milyen kommunikációs szerepet vállalnak pártjukon belül, vagy milyen képet kívánnak kialakítani magukról a nyilvánosság előtt. ÍA kommunikációs magatartást tehát inkább az identitás, a pártkultúra, az egyéni stílus és a politikai célok kölcsönhatása, semmint a nem határozza meg.

Összegzésként elmondható, hogy bár az adatok alapján nem rajzolódnak ki világos nemi mintázatok a tiszteletlenség alkalmazásában, a tanulmány megerősíti annak fontosságát, hogy a politikai diskurzust többdimenziós megközelítésből vizsgáljuk. Az eredmények azt mutatják, hogy a nem önmagában nem nyújt elegendő magyarázatot a tiszteletlenség megnyilvánulásaira. A jövőbeni kutatásokban célszerű lenne a módszert más parlamenti szegmensekre is alkalmazni, nem csak az azonnali kérdések óráján, vagy egyéb politikai kommunikációs helyzetekben, annak érdekében, hogy bővíthetők, összevethetők legyenek az eredmények. Továbbá érdemes új szemszögből vizsgálni az eredményeket és bevonni a választói percepciókat is az elemzésbe, így feltárva, hogy a politikai tiszteletlenséget miként fogadják, értelmezik az emberek, illetve hogyan válik elfogadottá vagy elutasítottá a társadalom szemében.

A további kutatások irányai különösen fontosak. Jobban megértve a nemek szerinti különbségek hatását a tiszteletlenség természetére és formáira, lehetőség nyílik arra, hogy a jelenséget pontosabban definiáljuk és differenciáltabban közelítsük meg. A jelen tanulmányban alkalmazott mesterséges intelligencia-alapú módszer egy olyan újszerű eszközt kínál, amelyet érdemes lenne a tiszteletlenség változatainak részletesebb vizsgálatára, valamint más kommunikációs kontextusokban – például tárgyalási helyzetekben vagy üzleti környezetben – is kipróbálni. Ezáltal nemcsak a politikai diskurzus vizsgálatában lehet releváns, hanem más, társadalmi szempontból jelentős interakciók elemzésében is.

A dolgozat egyik újdonsága nem pusztán az eredményekben, hanem abban az új módszertani úton is rejlik, amelyet felvázol. A mesterséges intelligencia bevonása új lehetőséget kínál arra, hogy hasonló jelenségeket – például a tiszteletlenséghez hasonló, többdimenziós és kontextusfüggő nyelvi formákat – árnyaltabban elemezzünk. Az utolsó bekezdésben említett többdimenziósság ezért nemcsak elméleti szempontból jelentős, hanem gyakorlati implikációkat is hordoz: hozzájárulhat ahhoz, hogy a politikai és társadalmi kommunikációról összetettebb képet alkossunk.

IRODALOM

- Armstrong, Nancy (2018) Management of nursing workplace incivility in the health care settings: A systematic review. *Workplace Health & Safety*, 66/8. 403–410.
- Baxter, Judith (2016) Positioning language and identity: Poststructuralist perspectives. In: Preece, Siân (szerk.) *The Routledge Handbook of Language and Identity*. New York, Routledge. 34–49.
- Britzman, Kylee J. – Kantack, Benjamin R. (2019) Politics as usual? Perceptions of political incivility in the United States and United Kingdom. *Journal of Political Science*, 47/1. 25–35.
- Brooks, Deborah J. (2013) *He Runs, She Runs*. Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Brooks, Deborah J. – Geer, John G. (2007) Beyond negativity: The effects of incivility on the electorate. *American Journal of Political Science*, 51/1. 1–16.
- Brown, Penelope – Levinson, Stephen C. (1987) *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Butler, Judith (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York, Routledge.
- Cameron, Deborah (1995) Rethinking language and gender studies: Some issues for the 90s. In: Mills, Sara (1995 szerk.) *Language and Gender: Interdisciplinary Perspectives*. London, Longman. 31–44.
- Cavazza, Nicoletta – Guidetti, Margherita (2014) Swearing in political discourse: Why vulgarity works. *Journal of Language and Social Psychology*, 33/5. 537–547.
- Connell, Raewyn W. (1995) *Masculinities*. Berkeley, University of California Press.
- Cortina, Lilia M. – Magley, Vicki J. – Williams, Jill Hunter – Langhout, Regina Day (2001) Incivility in the workplace: incidence and impact. *Journal of Occupational Health Psychology*, 6/1. 64–80.
- Craske, Nikki (2003) „Visszaférriasodás” és a neoliberális állam Latin-Amerikában. In: Randall, V. – Waylen, G. (szerk.) *Társadalmi nem, politika és állam. Feminista társadalomtudományi tanulmányok*. Budapest, József Műhely Kiadó. 142–169.
- Culpeper, Jonathan (1996) Towards an anatomy of impoliteness. *Journal of pragmatics*, 25/3. 349–367.
- Culpeper, Jonathan (2011) *Impoliteness: Using Language to Cause Offence*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Culpeper, Jonathan – Tantucci, Vittorio (2021) The Principle of (Im)politeness Reciprocity. *Journal of Pragmatics*, 175. 146–164.
- Csepeli György (2013) *A hatalom anatómiája*. Budapest, Kossuth Kiadó.
- Dahlerup, Drude (1988) From a small to a large minority: Women in Scandinavian politics. *Scandinavian Political Studies*, 11/4. 275–298.
- Evans, Heather K. – Clark, Jennifer H. (2016) “You tweet like a girl!” How female candidates campaign on Twitter. *American Politics Research*, 44/2. 326–352.
- Feldman, Ofer (szerk.) (2023) *Political Debasingment: Incivility, Contempt, and Humiliation in Parliamentary and Public Discourse*. London, Springer Nature.

- Freed, Alice (1992) We understand perfectly: A critique of Tannen's view of cross-sex communication. In: Hall, Kira – Bucholtz, Mary – Moonwomon, Birch (szerk.) *Locating Power: Proceedings of the Second Berkeley Women and Language Conference*. Berkeley, Berkeley Women and Language Group.
- Fridkin, Kim L. – Kenney, Patrick J. (2008) The dimensions of negative messages. *American Politics Research*, 36/5. 694–723.
- Goffman, Erving (1967) *Interaction Ritual: Essays in Face-to-face Behavior*. New York, Anchor Books.
- Goovaerts, Ine – Turkenburg, Emma (2022) How contextual features shape incivility over time: An analysis of the evolution and determinants of political incivility in televised election debates (1985–2019). *Communication Research*, 50/4. 480–507.
- Grice, H. Paul (1975) Logic and conversation. In: Cole, Peter – Morgan, Jerry L. (1975 szerk.) *Syntax and Semantics*, vol. 3: *Speech Acts*. New York, Academic Press. 41–58.
- Harris, Sandra (2001) Being politically impolite: Extending politeness theory to adversarial political discourse. *Discourse & Society*, 12/4. 451–472.
- Hill, Ronald P. – Capella, Michael – Cho, Yoo-Na (2015) Incivility in political advertisements: A look at the 2012 US presidential election. *International Journal of Advertising*, 34/5. 812–829.
- Holmes, Janet (1995) *Women, Men and Politeness*. London, Longman.
- Ilie, Cornelia (2010) Strategic uses of parliamentary forms of address: The case of the UK Parliament and the Swedish Riksdag. *Journal of Pragmatics*, 42/4. 885–911.
- Jenny, Marcelo – Haselmayer, Martin – Rudkowsky, Elena – Wastian, Matthias – Emrich, Stefan – Sedlmair, Michael (2017) Incivility in Austrian parliamentary debates: A supervised sentiment analysis of parliamentary speeches. In: *Workshop on Political Incivility, ECPR Joint Sessions*, Nottingham.
- B. Kelemen Ida (2010) Női képviselők – női képviselet? *Politikatudományi Szemle*, 19/3. 83–103.
- Kienpointner, Manfred (1997) Varieties of rudeness: Types and functions of impolite utterances. *Functions of Language*, 4/2. 251–287.
- Kittilson, Miki C. – Fridkin, Kim L. (2008). Gender, candidate portrayals and election campaigns: A comparative perspective. *Politics & Gender*, 4/3. 371–392.
- Knepp, Kristen A. Frey (2012) Understanding student and faculty incivility in higher education. *Journal of Effective Teaching*, 12/1. 33–46.
- Koncz Katalin (2014) Nők a parlamentben, 1990–2014. *Statisztikai Szemle*, 92/6. 513–540.
- Leech, Geoffrey (1983) *Principles of Pragmatics*. London, Longman.
- Leech, Geoffrey (2014) *The Pragmatics of Politeness*. Oxford, Oxford University Press.
- Maisel, L. Sandy (2012) The negative consequences of uncivil political discourse. *PS: Political Science & Politics*, 42/3. 405–411.
- Massaro, Toni M. – Stryker, Robin (2012) Freedom of speech, liberal democracy, and emerging evidence on civility and effective democratic engagement. *Arizona Law Review* 54/375.

- Monthly Ranking of Women in National Parliaments. *Parline: az IPU nyílt adatplatformja*. (n. é.). Letöltve: 2023. február 3., innen: <https://data.ipu.org/women-ranking?month=12&year=2022>
- Monthly Ranking of Women in National Parliaments. *Parline: az IPU nyílt adatplatformja*. (n. é.). Letöltve: 2025. április 26., innen: https://data.ipu.org/women-ranking/?date_month=3&date_year=2025
- Muddiman, Ashley (2017) Personal and public levels of political incivility. *International Journal of Communication*, 11/21. 3182–3202.
- Murphy, James (2014) (Im)politeness during Prime Minister's Questions in the UK Parliament. *Pragmatics and Society*, 5/1. 76–104.
- Mutz, Diana C. (2015) *Your-Face Politics: the Consequences of Uncivil Media*. Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Nemesi Attila László (2016 [2011]) *Nyelv, nyelvhasználat, kommunikáció. Hét tanulmány*. Budapest, Loisir.
- Norton, Bonny (2021) Poststructuralist research on language, gender, and sexuality. In: Angouri, Jo – Baxter, Judith (Szerk.) *The Routledge Handbook of Language, Gender, and Sexuality*. New York, Routledge. 399–407.
- Országgyűlés. (n.d.). Adatok az országgyűlési tevékenységről. Letöltve: 2023. május 6., innen: <https://www.parlament.hu/>
- Poljak, Željko (2022) The role of gender in parliamentary attacks and incivility. *Politics and Governance*, 10/4. 286–298.
- Preuschoft, Signe – van Schaik, Carel P. (2000) Dominance and communication. In: Aureli, Filippo – De Waal, Frans B. M. (Eds.) *Natural Conflict Resolution*. Berkeley, University of California Press. 77–105.
- Rains, Stephan A. – Kenski, Kate – Coe, Kevin – Harwood, Jake (2017) Incivility and political identity on the Internet: Intergroup factors as predictors of incivility in discussions of news online. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 22/4. 163–178.
- Reményi Andrea Ágnes (2001) Nyelv és társadalmi nem. *Replika*, 45–46. 153–161.
- Rheault, Ludovic – Rayment, Erica – Musulan, Andreea (2019) Politicians in the line of fire: Incivility and the treatment of women on social media. *Research & Politics*, 6/1. 1–7.
- Rojo, Luisa M. (2006) Gender and political discourse. In: Brown, Keith (2006 ed.) *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Amsterdam, Elsevier. 279–286.
- Rossini, Patrícia (2020) Beyond incivility: Understanding patterns of uncivil and intolerant discourse in online political talk. *Communication Research*, 49/3. 399–425
- Runyan, Anne S. (2018) *Global Gender Issues in the New Millennium*. New York, Routledge.
- Sung, C. C. Matthew (2012) Exploring the interplay of gender, discourse, and (im)politeness. *Journal of Gender Studies*, 21/3. 285–300.
- Talbot, Mary (2006) Gender and language. In: Brown (Ed.) *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Amsterdam, Elsevier. 706–741.

- Tannen, Deborah (2021) Three decades in the field of gender and language: A personal perspective. *Gender and Language*, 15/2. 232–241.
- Ting-Toomey, Stella (2015) Facework/facework negotiation theory. In: Bennett, Janet M. (szerk.) *The SAGE Encyclopedia of Intercultural Competence*. Thousand Oaks, CA, SAGE. 325–330.
- Tóth Loretta (2016) Arculat és udvariasság a társalgási interakciókban. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 71/3. 497–511.
- Tracy, Karen (2017) Facework and (im)politeness in political exchanges. In: Culpeper, Jonathan – Haugh, Michael – Kádár, Dániel Z. (szerk.) *The Palgrave Handbook of Linguistic (Im)Politeness*. London, Palgrave Macmillan. 739–758.
- Troemel-Ploetz, Senta (1991) Review essay: Selling the apolitical. *Discourse and Society*, 2/4. 489–502.
- Walsh, Clare (2001) *Gender and Discourse: Women in Politics, the Church, and the Environmental Movement*. New York, Longman.
- Wolf, Michael R. – Strachan, J. Cherie – Shea, Daniel M. (2012) Forget the good of the game: Political incivility and lack of compromise as a second layer of party polarization. *American Behavioral Scientist*, 56/12. 1677–1695.

Mellékletek

A. Az azonnali kérdések órájában elhangzott felszólalások parlamenti ciklus, párt és nem szerint

2014–2018		
Párt	Nő	Férfi
Fidesz	28	237
KDNP	15	143
Jobbik	31	390
MSZP	82	363
LMP	164	206

2018–2022		
Párt	Nő	Férfi
Fidesz	60	254
KDNP	26	221
Jobbik	28	443
MSZP	147	241
LMP	105	160
DK	55	249
Párbeszéd	38	218

B. A politikai tisztetlenség Hill et al. (2015) alapján adaptált kategóriái és a kutatáshoz használt, angol nyelvű ChatGPT-prompt

Hello, I would like to ask you to annotate some texts. The annotation will have a first general layer; these are the options and their descriptions:

First layer

Civil: objective, polite, appropriate tone for the situation, free from negative qualifications

Negative civil: expresses criticism but in accordance with the rules of human conversation

Negative uncivil: the qualification appears in the speech, more personal more offensive tone

The annotation will also have a second, more specific layer; these are the options and their descriptions:

Second level

Name-calling: hurtful nicknames, qualifications (e.g., traitor, liar, uninformed)

Aspersions: accusations, questioning honesty, truth, attacking reputation

Exaggeration/hyperbole: exaggeration, distortion, big talk

Contrast: comparison with another person

Excerpts: the use of quotations

Character assassination: the goal is to attack or destroy the reputation

Lying accusation: accusation of lying

Mockery/sarcasm: The two are used differently; mockery is more explicit, while sarcasm is more implicit, remarks that clearly mean the opposite of what the speaker says, made to criticize or hurt someone in a humorous way.

In your analysis, highlight ALL sentences from the speech with the first layer of negative civil or negative uncivil and also provide their most relevant second layer. Do not highlight any sentences that have the first layer as civil. Present the information in a table.

C. Azonnali kérdések órájában elhangzott felszólalások karakterszámának átlaga szóközökkel, parlamenti ciklusonként:

Ciklus	Karakterszám átlag
2014–2018	1363,8
2018–2022	1337,1

D. Összegző táblázat párt, parlamenti ciklus, nem, tiszteletlenségi pontszám átlaga, negativitási pontszám átlaga, valamint 1-től 100-ig terjedő skálán elhelyezett érték szerint:

Ciklus	Párt	Nem	Tiszteletlenség pontszám átlag	Negativitás pontszám átlag	Skálázás 1–100
2014–2018	MSZP	Férfi	4,152	5,9798	28,8261
		Nő	3,5357	5,4924	26,4768
	MSZP átlag		3,8439	5,7361	27,6514
	LMP	Férfi	1,068	4,3697	21,0644
		Nő	3,1266	6,2565	30,16
	LMP átlag		2,0973	5,3131	25,6122
	Jobbik	Férfi	1,2577	4,4503	3,1401
		Nő	1,2126	3,7068	1,5322
	Jobbik átlag		1,2352	4,0785	2,5372
	Fidesz	Férfi	1,8659	3,585	21,4531
		Nő	0,1786	0,3476	17,8689
	Fidesz átlag		1,0222	1,9663	19,661

Ciklus	Párt	Nem	Tiszteletlenség pontszám átlag	Negativitás pontszám átlag	Skálázás 1–100
	KDNP	Férfi	0,0804	0,6514	17,2819
		Nő	0	0,3178	1,6758
	KDNP átlag		0,0503	0,5263	9,4789
2014–2018 átlag			1,7164	3,649	17,5902
2018–2022	Párbeszéd	Férfi	4,8399	7,8795	37,9838
		Nő	4,9603	8,173	39,3987
	Párbeszéd átlag		4,9001	8,0262	38,6913
	Jobbik	Férfi	3,1428	7,5064	23,8342
		Nő	5,405	7,5543	35,0665
	Jobbik átlag		4,2739	7,5303	29,4503
	MSZP	Férfi	5,1115	4,9442	21,8199
		Nő	2,8375	7,2743	25,0659
	MSZP átlag		3,9745	6,1093	23,4429
	DK	Férfi	5,8256	8,0888	6,7527
		Nő	1,6962	3,6553	5,2082
	DK átlag		3,7609	5,872	5,9804
	LMP	Férfi	1,7975	4,5264	36,1851
		Nő	2,7467	5,1998	36,416
	LMP átlag		2,2721	4,8631	36,3005
	Fidesz	Férfi	0,0505	3,9688	19,1321
		Nő	2,5525	4,5924	22,1381
	Fidesz átlag		1,3015	4,2806	20,6351
	KDNP	Férfi	0,2729	1,4008	38,9927
		Nő	0,5014	1,0804	17,6208
	KDNP átlag		0,3871	1,2406	28,3067
2018–2022 átlag			2,9814	5,4174	26,1153
Összesített átlag			2,4669	4,6981	22,6475

E. Összegző táblázat párt (Fidesz és KDNP kivételével), ciklus, nem, felszólaló neve, felszólalások száma, tiszteletlenségi pontszám átlaga, negativitási pontszám átlaga, valamint 1-től 100-ig terjedő skálán elhelyezett érték szerint

https://drive.google.com/file/d/1GUMUf-82NkUdfo9_pAzB0nWfNuI4nbDa/view?usp=drive_link

F. Tiszteletlenség típusaira vonatkozó példák az elemzett mintából: 2014–2018 és 2018–2022 parlamenti ciklus azonnali kérdések órája

Becsmérlés (*Aspersions*): “A napnál is világosabb, hogy önök az idegengyűlölet felkorbácsolásából igyekeznek politikai tőkét kovácsolni úgy, hogy eközben pénzért árulják a magyarországi letelepedési jogot.”

Gúny/szarkazmus (*Mockery/sarcasm*): “Örülök neki, hogy negyedszerre, de végre betalált a magyar parlamentbe, és válaszol arra, amire már régóta kellett volna válaszolnia.”

Túlzás (*Exaggeration/hyperbole*): “Önöknek már rég nem számít a kamat nagysága, nem számít az, hogy eladósodunk, nem számít semmi, a túlélésért küzdenek, és láthatóan az sem számít, hogy teljesen idióta magyarázatokat mondanak bele az egész magyar médiába.”

Összehasonlítás (*Contrast*): “Nem jó ez így az említett konkrét miskolci ügyekben sem, ahol az egyik oldal esetében elutasít, a másik oldal esetében meg újramelegít történeteket.”

Sértő címkézés (*Name-calling*): “Krumplis államtitkár úr láthatóan szövegértési problémákkal küszködik.”

Karaktergyilkosság (*Character assassination*): “Ha ön ezt most nem teszi meg a következő egy percben, akkor ön szégyene ennek az országnak!”

Hazugsággal való vád (*Lying accusation*): “Röviddel utána, hogy lezárták ezt a felületet, önök már feljelentést tettek az ügyészségen, és elkezdtek arcátlan módon hazudozni.”

Idézet (*Excerpts*): “Tudja, államtitkár úr, Mészáros Lőrinc azt mondta, hogy a Jóistennek, a szerencsének és Orbán Viktornak köszönheti, hogy gazdagodott.”